

СЕКЦИЯ: АХМЕТ БАЙТҮРСЫНҮЛЫ: ҰЛТТЫҚ ИДЕЯ МЕН ТАРИХ
СЕКЦИЯ: АХМЕТ БАЙТҮРСЫНОВ: НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕЯ И ИСТОРИЯ

АХМЕТ БАЙТҮРСУНОҒЛУ VE KAZAK MİLLİ DÜŞÜNCE TARİHİ

Doç.Dr. Elçin İBRAHİM²⁶

Kazak bilim ve milli düşüncesi tarihinin önde gelen isimlerinden biri olan Ahmed Baytursunoğlu 20. yüzyıl başlarında Kazaklar arasından çıkmış en önemli aydınlardan biridir. Baytursunoğlu Kazakların bağımsız olması, kültür ve medeniyette çağdaş ülkeler arasında yerini alması hedefini seçen aydınlar arasında ön saflarda yerini almıştır. Hedefine ulaşmak için birinci şartın eğitim olduğunu görmüş ve hayatının önemli bir bölümünü eğitimciliğe adanmıştır. Uzun yıllar öğretmenlik yapmış ve gerekli okul kitaplarını kendisi yazmıştır. Aynı zamanda Kazak folklorunu derleyip, yayınlarken Kazak kültürün canlı tutulması ve gelecek kuşaklara aktarılmasına çaba harcamıştır.

Kazak dili ve edebiyatı çalışmalarına öncülük etmiştir. Bu alandaki en önemli çalışmalarından birisi Arap alfabesi esasında oluşturduğu Kazak alfabesidir. Böylelikle Kazak lehçesinin kendi başına bir yazı dili olmasının yolunu açmıştır. Diğer önemli çalışması yabancı dillerden girmiş terimlere Kazakça karşılıklar bulmasıdır. O, Kazak sosyal ve siyasi hayatına damgasını vurmuş olan Kazak Gazetesi'nin uzun yıllar redaktörlüğünü yapmıştır. Yine, bağımsız ilk Kazak partisi Alaş'ın ve oluşturulan Alaş Orda Hükümeti'nin önemli simalarındandır. Hangi şartlar altında olursa olsun Kazak halkına hizmet etmeye çalışan Baytursunoğlu, bu amaç için Bolşevik saflarına da katılmış ve Bolşeviklerce kurulan Kazak ASSR'nin ilk milli eğitim bakanı olmuştur.

Kazak Türkçesi, 19. yüzyılın ikinci yarısında, Kazaklar tamamen Rus idaresine girdikten sonra, Rusların, idareleri altındaki Türk boylarının lehçelerini yazı dili haline getirmeleri çalışmaları sonucu yazı dili haline getirilmiştir. Tanınmış Kazak aydınlardan İbray Altınсарin (1841-1899), misyoner ve müsteşrik İlminskiy idaresinde yürütülen bu çalışmalara katılmış ve Kazak lehçesinin yazı dili haline getirilmesine öncülük etmiştir.

1859'da Orınbor'da tanıştığı İlminskiy'nin tesiriyle Kazaklar için Kiril harfli bir alfabe hazırlamıştır. Bu alfabeyle ve Kazak lehçesiyle yazdığı Kazak Krestomatiyası adlı okuma kitabını 1879'da yayınlamıştır. İbray'ın bu eseriyle Kazak Türkçesi ilk defa yazı dili haline gelmiş oldu. Bir süre sonra Altınсарin, Rusların kültür politikasının Kazakları Hristiyanlaştırmak maksadını güttüğünü anlayınca Arap harfli olarak Kazak lehçesinde yazılmış Şeraitü'l İslam (Musılmanlığın Tutgası) isimli ilmihal kitabını yayınlamıştır (1883). Bunlardan başka, İbray, Turgay vilayetinde 1879'dan 1889'a kadarki müfettişliği sırasında fikirlerini ve metodlarını Kazak bozkırına taşımıştır. O, birkaç ilkokul ile dört Rus-Kazak lisesi, Kazaklar için öğretmen okulu, ve 1877'de de bir Rus kız okulunda Kazak kızları için yatakhane kurdu muştur.

Çağdaş Kazak dilinin ve edebiyatının temellerini atan kişi ise Ahmet Baytursunoğlu'dur. Baytursunoğlu'nun çalışmaları, araştırmadan çok öğretime yönelik çalışmalardır. Kazak sosyal hayatının geliştirilmesine yönelik çalışmaları; alfabe, dil öğretimi ve dil öğretim metotları, folklor çalışmalarıyla, Kazak dili grameri ve edebiyatı terimlerini kapsar. Kazak gramer ve edebiyatının terimleri ile bağlı araştırmalar da A. Baytursunoğluna aittir.

Ahmet Baytursunoğlu'nun dil çalışmalarını Prof. Dr. Vahit Türk şu şekilde sınıflamıştır:

- a-Alfabe ile ilgili çalışmalar
- b-Okullar için ders kitapları
- c-Yazı, imla terminoloji ile ilgili çalışmalar
- d-Halk eğitimi ve kültürle ilgili çalışmalar

²⁶ Azerbaycan Diller Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Merkezinin müdürü, Doç.Dr. E-posta: elchinibrahimov85@mail.ru

1895-1909 yılları arasında çeşitli yerlerde öğretmenlik yapan Ahmet Baytursunoğlu, bu sayede Kazak dili üzerine büyük tecrübe kazanmıştır. Kazak çocuklarına okuttuğu Kazak ve Tatar dilindeki Arap harfli alfabenin iyi ve eksik yönlerini çok iyi biliyordu. Bu dönemde Kazak çocukları için iyi bir eğitim ve öğretim sistemi geliştirmeyi planladı. Nogayca ve Tatarca olarak adlandırılan Arap harfli alfabeyi Kazak yazı diline göre düzenlemeyi ve imlayı belirlemeyi kafasına koydu.

Ahmet Baytursunoğlu 1910'larda Arap yazısını Kazak Türkçesine uyarladı; bunun için alfabe konusunun ağırlıkta olduğu, okullar için yazdığı ilk kitap olan "Okuv Kuralı" yayınladı. Baytursun alfabesi Türki'den ayrı olarak doğrudan doğruya Kazakçanın yazıldığı ilk alfabedir. Şunu da özellikle belirtelim ki, Çarlık döneminde, 19. yüzyıl ortalarında Kazak Türkçesinin yazı dili olması için birçok çaba harcandı. Bu dönemde Rus Türkologları Kırgızca veya Kazak-Kırgızca adını verdikleri Kazak metinlerini Rus alfabesiyle (Kiril) yayınladıkları ilmi eserlerde ilk kez yazdılar. Ahmet Baytursunoğlu tarafından hazırlanmış alfabede Kazak konuşma dilinin sesleri ve ses yapısı esas alınmıştır.

Alim, 24 harfli Türki yazıdan 16 işareti alır, yine Arap yazısına dayalı 8 işareti kendisi icat eder, yine 24 harfli bir alfabe oluşturur. Bu alfabedeki seslerin 5'i sesli, 17'si sessiz, 2'si yarı seslidir. Baytursunoğlu'nun bu alfabesi ilk olarak Orenburg'ta 1912 yılında basıldı. Bundan önce Kazakistan'da Tatar dili etkisinden kurtulmak ve yenilik yapmak için biri 1906 yılında Kazan'daki "Örnek" basmasında (matbaasında) "Kazak Alfabesi" adıyla, diğeri Baytursunoğlu alfabesiyle hemen aynı zamanda Ufa'da "Şarık" basmasında çıkmış, iki ayrı, yeni alfabe denemesi de yapılmıştır.

1924 yılı Temmuz ayında Orenburg'da Kazak-Kırgız aydınlarının birinci kurultayı toplanır. Toplantının alfabe ile ilgili oturumunda Ahmet Baytursunoğlu birbildiri sunar. O, öncelikle Latin alfabesine geçmek istemenin aceleye getirilmemesini, bu düşüncede olanların henüz yeterli çalışmaları yapmadıklarını düşündüğünü söyler. Bunun yerine zaten kullanılan Arap alfabesinin bir takım kusurlu ve eksik yönlerinin düzeltilmesinin hem kolay hem de akıllıca olacağını anlatır. Baytursunoğlu iyi bir alfabenin en önemli özelliğinin; dildeki sesleri karşılama yanında kolay öğrenilmesi ve kullanılması, hızlı yazılabilmesi, harflerin ayrı ayrı göze görünmesi, basım ve yayım işlerine de uygun olması şeklinde açıklar.

Sözlerine: "Hazırladığımız Kazak alfabesinden daha iyisi şimdilik yok. Latin'e de geçsek o, bundan daha iyi olamaz. Bu nedenle Latin'e geçmek niye?" diyerek son vermiştir. O, aynı toplantıda, Kazaklarda alfabe değişikliği ile ilgili olarak; "...Arap harfinin bir noksanı; her bir harfin üç-dört türlü yazılışı var. Bu eksiklikleri ortadan kaldırmak alfabe değiştirmekten daha kolay. Bazı reformlarla bu alfabeyi daha kullanılabilir bir şekle getirelim. Bir de bu alfabeyle basım işlerini yapabiliyoruz ve bunun için bir sürü masraf yaptık. Eğer Latin'e geçsek bunları yenilememiz gerek, dolayısıyla ekonomik olarak da Latin'e geçiş bize ağır olacak." şeklinde görüş bildirmiştir.

Toplantıda alfabe konusunda ateşli tartışmalar yaşanır. Ahmet'i destekleyenler çeşitli gerekçeler söyleyip, yeni alfabeğe karşı olduklarını bildirirler.

Bu tartışmalar; "Bu zamana kadarki yaşayan medeniyetimizden, manevi zenginliğimizden neden ayrılalım?" demeye kadar ilerler. Toplantı sonucunda oylama yapılır. Oylar eşit çıkar. Her iki tarafın ortak kararıyla ileriki bir zamanda yeni bir toplantı düzenlenmesine ve bu toplantıda bulunmayan Türkistan Cumhuriyeti çatısı altındaki Sirderya, Yedisu eyaletleri ile Karakalpak, Kurama, Astrahan Kazaklarının temsilcilerinin de katılımının sağlanıp, konunun tekrar tartışılması kararlaştırılır. Sonuç olarak her kesimin kabul ettiği alfabe belirlenene kadar edebi ve diğer yazılı eserlerde her kesimin kendince alfabe kullanması oy çokluğuyla kabul edilir. 1924 yılında Orenburg'da gerçekleşen bu ilk Kazak-Kırgız bilim adamları kurultayından sonra Baytursunoğlu alfabesi Kazakistan Kazakları için resmi alfabe olarak kabul edilmiştir. 1928'de Latin alfabesinin kabulüne kadar da geçerliliğini koruyan bu alfabeyi Baytursunoğlu, gayri resmi olarak, ta 1913 yılından beri, yayınlamaya başladığı Kazak gazetesi sayfalarında ve yazdığı kitaplarda kullanıyordu. 1924 yılında resmileşene kadar Baytursunoğlu'nun kendi eserlerinde ve gazetesinde gayri resmi olarak kendi alfabesini kullanması, Kazak aydınlarının ilk kurultayı

sonunda her bölgenin yazılı metinlerinde kendilerine uygun alfabeyi kullanması yönünde alınan karar bize gösteriyor ki Kazaklar arsında alfabe konusunda ciddi sorunlar bulunmaktaydı. Bizim düşüncemizce bu sorunların temelinde Çarlık döneminden beri Rus-Kazak okulları ve özellikle İlminskiy'in Orta Asya Türk birliğini koparmak maksadıyla her kavme ayrı alfabe oluşturma çabaları sonucunda olmuştur. Baytursunoğlu'nun da daha 1896'da Alektorov ile yaptığı görüşmede İlminskiy'in başını çektiği misyonerlik çalışmalarının gerçek yüzünü öğrendiğini biliyoruz.

Bolşevik Rusya döneminde, Türk dilleri üzerinde yapılması düşünülen tahribat, Çarlık dönemine göre daha da şiddeti artırılarak hızlı bir şekilde uygulanmıştır. Ruslar, 1928'de Türkler için Kiril harfleriyle karışık bir Latin harfleri sistemini uygulamaya başlarlar. Rusların önde gelen dil bilginlerinden olan Polivanov, İlminskiy'den bayrağı devr alan kişidir. Polivanov, 1927'de Şark İnkılabı mecmuasında Rus ve Türk dilleri üzerine ve bilhassa Türk dilinin Rusça'nın tesirinde nasıl kalabileceği hakkında yazılar yazmıştır. Kiril Latin karışık alfabe hazırlanırken Türk lehçelerine uygulanan alfabelerin bazı noktalarda bir birinden farklı olmalarına dikkat edilmiştir. Burada güdülen maksat gün gibi aşikardır; Türk lehçelerini alfabe bakımından da ayırmak, dil birliğini bozmak. Türkiye'de Latin alfabeti uygulamaya konduktan sonra, Rus idaresindeki Türklerle, Türkiye Türkleri'nin biraz farklı da olsa ortak alfabeyle sahip olmaları, Türkiye'nin Türkistan'da ve Kafkaslar'da nüfuzunun hızla artmasına sebep olmuştur. Bu durum Rusları son derece tedirgin etmiştir. Sonuçta Ruslar, 1940-1941 yıllarında her Türk lehçesi için birbirinden farklı, Kiril alfabeti uygulamaya başlamışlardır. Latin alfabeti ile yazılan kitaplar toplatılarak imha edilmiştir. İşin en kötü tarafı ise her Türk cumhuriyetinde farklı bir alfabenin kabul edilmesi ve kullanılması olmuştur.

Yukarıda belirttiklerimizi kısaca bu şekilde özetleyebiliriz: *“Çarlık Rusyası zamanında önceleri Türk halkı zorla hristiyanlaştırılmak ve böylece Ruslaştırılmak istenmiştir, bu metod istenilen sonucu vermeyince her Türk boyu için Kiril harfleri esasına dayanan ayrı alfabeler hazırlanarak kültür yoluyla Ruslaştırılmak istenmiştir. Bu faaliyet Sovyet devri yöneticileri tarafından da aynen devralınmıştır.”*

Baytursunoğlu alfabetesinin o zamanda en gelişmiş Kazak alfabeti olması ve 1924'te resmen kabulü Kazakistan dışındaki Kazakların özellikle Çin'de bulunanların dikkatlerini çekmiş ve onlar bu alfabeyi olduğu gibi almışlardır. 1925-1926 yılları arasında Kulca, Şeveşek, Sarısümbeze (Altay), Urumçi'de yaşayan Kazaklar “Yeni Elifbe”, “Yeni İmla”, “Baytursun İmlası”, “A. Baytursunov Elifbesi” gibi adlarla bu alfabeyi yazılı metinlerinde kullanmaya başlarlar. Sadece Kazaklar değil Uygur ve Kırgızlar da Baytursunoğlu alfabetesini esas alarak kendi alfabelerini düzenlerler. Bu tarihe kadar Çin'de yaşayan Kazak, Uygur, Kırgız, Tatar, Özbek Türkleri kendi yazılarında Çağatay Türkçesi'ni kullanıyorlardı.

Çağatay İmlası, Ahmet Baytursunoğlu imlasının ortaya çıktığı 20. yüzyılın ilk yarısına kadar Orta Asya'da Türk dilli halklarca kullanıldı. Bin yıldan daha uzun bir süre Türkler arasında kullanılan ve Kaşkarlı'nın eseriyle ortaya çıkmış olan Arap harfli alfableden sonra A. Baytursunoğlu'nun büyük değişiklikler yaptığı alfabe, sadece Kazak Türklerinin değil bütün Türk kavimlerinin imla ve yazı sisteminde önemli etkiler yaptı. Özbekler, Tatarlar, Karakalpaklar kendi alfabelerinde reforma gittiler. Alfabe hiç değiştirilmeden, ne zaman kullanılmaya başlandı bilemiyoruz, ancak, 1924 yılına kadar Kırgızlar tarafından da kullanılmıştır. Öyle ki bu alfabe Kazakistan dışındaki Kazaklar arasında yakın zamana kadar kullanılıyordu. Kazakistan'ın eski başkenti Almatı'da basılan Bizdin Otan, Şolkar gazeteleri Kirilin yanı sıra Kazakistan dışındaki Kazakların okuyabilmesi için 1990'lı yıllara kadar Baytursunoğlu alfabeti ile de basıldı. Günümüzde de Afganistan ve İran'da yaşayan Kazakların ilkökul kitapları da dahil yazılı ürünlerinde bu alfabe kullanılmaktadır. Baytursunoğlu alfabeti ve alfabe hakkındaki görüşleri Tatar aydınları arasında da yankı uyandırır. Tatar aydınları da Baytursunoğlu alfabetesinden esinlenerek kendi alfabeleri üzerinde reform yaparlar. Burada örnek olarak, Çin'de yaşayan Kazak, Kırgız ve Uygur Türkleri'nin A. Baytursunoğlu alfabeti esasında oluşturdukları alfabeleri vermek uygun olacaktır.

1926 yılında Bakü’de gerçekleşen Birinci Türkoloji Kurultayından sonra hemen hemen bütün Türk dünyası kendi şivelerine uygun Latin esaslı alfabe oluşturmaya başladılar. 1928’de Kazaklar da daha önce de belirttiğimiz gibi büyük ölçüde, Ahmet Baytursunoğlu alfabesine bağlı kalınarak hazırlanmış Latin alfabesini kabul ederler.

Bu alfabe 1940 yılında Sovyetler tarafından zorla kabul ettirilen Kiril alfabesine kadar kullanılır. Günümüzde de bu Kiril alfabesi kullanılmaktadır. Son yıllardatekrar Latin alfabesine geçmek için çalışmalar başlamıştır.

Ahmet Baytursunoğlunun Okullar İçin Ders Kitapları

Ahmet Baytursunoğlu’nun çalışmaları Kazak dili üzerine Kazak aydınlarının yaptığı ilk çalışmalardandır. Onun araştırmaları Kazak dili tarihi çalışmalarının temelini oluşturmuştur. Baytursunoğlu’nun birçok kez basılan o ders kitapları; Til Kural, Til Tanıtıkış, Okuv Kuralı, Elip bi, Edebiyat Tanıtıkış ile Kazak Türkçesi’nin sesli harflerine, okuma sistemine, okumanın “bayluy, tete, körnekti, ulı” diye adlandırılan türlerine ait birçok ilmi-metodik makaleleri ve Türkoloji hakkında araştırmaları bulunmaktadır. Çalışmaları daha çok dil üzerine olmuştur.

Okuv Kuralı Ahmet Baytursunoğlu’nun okul öğrencilerine yönelik, daha çok yeni alfabeği öğretmek amacıyla yazdığı, ilk kitabı 1912 yılında Orenburg’da yayınladığı “Okuv Kuralı” adlı eseridir. Bu eser verilen örnek metinler ve konuların tertibiyle dikkat çekicidir. Bu eserde kolaydan zora doğru olan bir sistem uygulamıştır. Ders kitabının en ilgi çekici yanlarından biri atasözlerinden yola çıkarak işaret ettiği farklı dünyalar ve kendine has öğretim sistemidir. “Şaka da olsa düşünerek söyle”, “Akıl gençlerle, yürük tay atla.”, “Ekmezsen ürün olmaz, öğrenmezsen bilgi bulaşmaz.” gibi atasözlerini çok kullanmıştır.

Böylelikle okuma yazmayı öğretmenin yanında terbiye etmeyi de amaçlamıştır. Diğer bir dikkat çekici yön ise, çocukların dua öğrenmelerini teşvik etmek için halk şiirlerini kullanmasıdır.

Örneğin;

Aşın aşın aşına

Bereket versin başına

Bıldırcın gibi yürüyüp

Sülün gibi salınıp

Hızır gelsin karşına

Senden zenginlik gitmesin

Tanrı versin bereket

Tekmelese gitmesin

Rüzgarının iki ucuna

At koşursa yetmesin.

Bu türden şiirleri birçok ders kitabında kullanan Baytursunoğlu, eğitimi zevkli hale getirmeyi başarmıştır. “Okuv Kuralı” kitabıyla ilgili şu bilgiler de kitabın içeriğinin daha iyi anlaşılması ve İsmail Gaspıralı’nın Türk dünyasında bir eğitim seferberliğine dönüştürdüğü Usul-i Cedit sisteminin Kazak aydınlarına ve eğitim sistemine etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

“...Baytursunoğlu, Kazak Türkçesi’nin Arap harfli alfabesini ve imlasını tespit ederken Gaspralı İsmal Bey’in Usul-i Cedit metodlarına göre hareketetmiştir, burada yazdığı kitapta açıkça belirtmiştir.”

SONUÇ

19. yüzyıl başlarında büyük çoğunluğu henüz göçebe olan Kazaklar arasında sayıları az da olsa iyi eğitim almış, ileri görüşlü ve memleket sevdalısı aydınlar yetişmiştir. Bu aydınlar Rus hakimiyetinde yaşayan Türklerin ileri gelen ilim ve fikir adamlarıyla çok sıkı ilişkiler içerisinde olmuşlardır. Bu ilişkilerin ortaya çıkmasındaki başlıca amilin İsmail Gaspralı’nın “*Dilde, fikirde, işte birlik*” sloganı ve bu yöndeki çalışmaları olduğu görülüyor. Gaspralı bu ülkünün gerçekleşmesini tüm Rusya Müslümanlarına çağdaş eğitim verilmesi şartına bağlamıştır. Bunu yerine getirmek için okullar kurulması ve yayıncılık ise bu yöndeki önemli çalışmalardandır. O

dönem aydınlarının birçoğu eğitimcilik ve özellikle yayıncılıkla bir şekilde ilgilidirler. Tatarlardan Mirseyid Sultan Galiyev, Başkurlardan Zeki Velidi Togan, Azerbaycandan Neriman Nerimanov, Mehmet Emin Resulzade, Kazaklardan Ahmet Baytursunoğlu, Alihan Bökeyhanov, Türkistandan Mustafa Çokay gibi devrin önde gelen simaları Türk illerinin artık Rus boyunduruğundan kurtulması gerektiğini güçlü bir şekilde haykırmışlardır. Bu aydınların bir kısmı Bolşeviklerin, ulusların kendi kaderlerini tayin etmesi ilkesine ve benzeri vaadlere inanarak bir zaman sonra onların saflarına katılmışlardır. Bolşeviklere güvenmeyenler ise Rusya dışındaki çeşitli ülkelere gitmişler ve mücadelelerini buralardan sürdürmüşlerdir. İçeride kalan aydınlardan Baytursunoğlu, Bökeyhanov ve Mağcan gibi Kazak aydınları Bolşeviklerin sözlerinde durmayacaklarını çok geçmeden anlamışlardır. Yine de mücadelelerinden vaz geçmemişlerdir. Bu kimseler Kazak halkı için yapmak istediklerini Bolşevik saflarında da olsa uygulama cesaretini göstermişlerdir. Bunda da başarılı olmuşlardır. Çünkü başarılı olmasalar Stalin gazabına uğramazlardı.

Ahmet Baytursunoğlu ve arkadaşlarının fikirlerini Kazak halkına anlatma ve yaymak için çıkardıkları Kazak Gazetesi, bize bir kez daha göstermiştir ki, “Gazete halkın gözü, kulağı ve dilidir.” Kazak Gazetesi’nin Kazak yaşantısında gerçekleştirdiği değişim, modern Kazakistan’ın asıl temellerini oluşturur. Bolşeviklerin göçebe olan Kazakları veya Türkistan’daki diğer Türkleri yerleşik hayata geçirerek, modernize ettikleri düşüncesi doğru değildir. Her ne kadar tarih üzerine varsayımlarla hareket edilmese de biz şuna inanıyoruz; Bolşevikler olmasaydı veya sözlerinde dursalardı Kazakistan veya diğer Türk illeri günümüzde daha çağdaş ve ileri olurlardı. 19. yüzyıl başlarında oldukça iyi eğitim almış, dünyayı tanıyan, çoğu birden fazla (Arapça, Farsça ve Rusça) dil bilen milliyetçi Türk aydınları hemen her konuda toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek duruma gelmişlerdi. Bu durumu tespit ettikten sonra yukarıdaki iddiamızı şu şekilde sürdürüyoruz: Komünistler, bir nehir halindeki bu Türk gücünü kendi kanallarına çevirerek devrimi gerçekleştirmişlerdir.

Devrimden sonra da bu nehri çeşitli arklara dağıtmışlar ve gücünü kırmışlardır. 70 yıllık komünist esareti altında kimlikleri silinmek istenen Türk halkları benliklerini kaybetmemişlerse bu, 20. yüzyıl başında yetişmiş milliyetçi aydınlarının çalışmaları nedeniyledir. Baytursunoğlu ve arkadaşlarının çalışmaları günümüz Kazak aydınlarının ve toplumunun düşünce yapısını etkilemektedir. Bağımsızlığın kazanılacağına şüphe yoktur bu gibi aydınların yaptıklarının ayrıntılı olarak, doğru biçimde ele alınması, araştırmalara devlet eliyle önayak olunması bunun en açık işaretidir. 1990’lı yıllardan sonra Türkiye dışındaki Türk dünyasının, özellikle 20. yüzyıl başında yaşamış aydınları ve liderleri ile onların mücadelesini verdikleri fikirler hakkında akademisyenler ve araştırmacılarca çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Her geçen gün bu çalışmalara yenileri eklenmektedir. Sultan Galiyev, Mustafa Çokay, Turar Riskulov, Mehmet Emin Resulzade, Ali Merdan Topçubaşı, Mağcan Cumabayev, Zeki Velidi, Sadri Maksudi, Yusuf Akçura, Şehzade Babiç, Abdullah Tukay, İsmail Gaspıralı vb aydınların hayatı ve çalışmaları, özellikle de bu gibi aydınların ortak çalışması sayabileceğimiz Ceditçilik üzerine araştırmaların yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışmalardan büyük çoğunluğu gerçekleri yansıtırken, bazılarında bir takım çarpıtmalar olduğu fark ediliyor. Bazı kimseler, Ekim Devrimi arifesinde kimi Türk aydınının komünist saflarına katılmasını, onların komünizmin sadık hizmetkarları olması, Ceditçilik’i de Türk dünyasında sosyalist fikirlerin filizlendirdiği hareket şeklinde değerlendirmektedir. Ancak, Ahmet Baytursunoğlu örneğinde olduğu gibi, o aydınların çoğunun milletinin hizmetkarı olduğu, Ceditçiliğ’in de Türk dünyası için “Dilde, fikirde, işte birlik.” ülküsüne hizmet ettiği açıktır.